

Z I D O V

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA

UPRAVA I UREDNIŠTVO : ZAGREB
ILICA BROJ 31, III. KAT

IZLAZI SVAKOG PETKA
RUKOPISI SE NE VRAĆAJU

PRETPLATA GOD. 100 D. POLUGOD. 50 D
ČETVRTGOD. 25 D. POJEDINI BROJ 2. D

Za hahšaru

U mjesecu oktobru uselilo se u Palestinu 4000 Židova. Prosjek mjesečne imigracije već od početka ljeta znatno prekoračuje broj od 3000 ljudi. Useljenička struja još je uvijek jaka i mnogobrojna i izgleda, da u skoro vrijeme ne će oslabiti. Ova imigracija utječe sa svim svojim dobrim i lošim osebinama na život u Palestini. Ona je upravo iznova potaknula da se revidiraju osnovna načela i principijelna shvatanja o palestinskoj izgradnji. Još i više. Diskusija, koja se prigodom šekelske kampanje vodila u našem listu a bila u glavnome označivana bojama šekela: zelenim i modrim, pokazala je, da problem četvrte alije praktički nagoni, da se pogledi ponajprije svrate do osnovica raznih shvatanja i smjerova u cionizmu. Gradska kolonizacija pojačana u svom srazmjeru prema poljoprivrednoj, naviranjima masa srednjega staleža, nutarnje nespremljenih za novi Erec Jisrael, jest pojav, komu može spoznati domašaj, tko je načistu, da se ne radi samo o tome, da se u Palestini pošto poto stvori židovska većina, pa makar se ona mogla i ekonomski održava. Palestina mora prije svega da stvori nešto iz korijena čilo i snažno, naročitu hebrejsku kulturu, žarište židovskog nacionalno-kulturnog bitka, izlazište impulza za narodni život u sadašnjici i budućnosti. Ona mora da bude hebrejska, socijalno zdrava, stvaralac novih ili reformator starih kulturno-nacionalnih vrijednota, na kojima će bazirati nov razvitak židovstva. Nema sumnje, da je jedini elemenat, koji je kao skupina bio primaran faktor izgradnje u tom duhu, elemenat halučki. Halucijut nije jednostavno pionirstvo. Ona u sebi nosi klicu preporoda židovske duše. Ona je u dodiru sa zemljom, liječi i obnavlja. Haluc dolazi u Zemlju pripravljen i odgajan za rad u Erec Jisraelu. Ne toliko što se struke tiče, nego je prošao nutarnju hahšaru, kojoj su prva legitimacija hebrejski jezik i socijalno zdrav pogled. Onaj elemenat, koji čini, da je četvrta alija morala dobiti naročitu oznaku i u novom broju, ulazi u zemlju nespremljen za obnovni rad, koji mora u Palestini da se vrši. Dolazi sa familijama, govori jidiš. U zemlji se mora jačati hebrejsko školstvo, da ga hebraizacija osvoji. Taj elemenat ne učestvuje u nutarnjoj izgradnji Erec Jisraela, on tek uvećaje broj stanovništva i tu i tamo unosi lijep kapital u zemlju. Nova Palestina stvorila je osebine, sačinila je zdrave klice novoga života. Nova Palestina mora da se jača prije svega ekvivalentnim povećanjem broja onih vrsti,

GOSPODIN M. M. USIŠKIN DOLAZI U JUGOSLAVIJU

Početkom decembra

Prošle god. obišao je g. M. M. Usiškin, predsjednik direktorija KKL, svuda dočekivan velikim entuzijazmom veći dio evropskih zemalja i radu za KKL podao svježih i jakih impulza. Gosp. M. M. Usiškin nije mogao prošle godine posjetiti našu zemlju. Prema saopćenju direktorija KKL i pismu g. Usiškina Upravi KKL za Jugoslaviju doći će g. Usiškin početkom decembra u Zagreb, a osim toga posjetit će po svoj prilici Beograd i možda još koje drugo oveće mjesto.

Radujemo se ovoj mogućnosti da pozdravimo kao našega gosta jednog od prvih boraca cionizma, muža, koji stoji na čelu jedne od najvećih tekovina cionizma, Židovskoga Narodnoga Fonda. Ime je g. Usiškina povezano s nacionalnim radom Keren i oslobodjenjem zemlje. Jak zanos i puna predanost narodnoj stvari, koju inkorporira g. Usiškin, unijet će u redove jugoslavenskih cionista onaj elan, koji je danas toliko potreban.

USIŠKIN U EVROPI.

Sistematska agitacija za Keren Kajemet.

Predsjednik direktorija Keren Kajemeta gosp. Menahem M. Usiškin, koji je u prošloj godini s uspjehom intenzivirao rad za Keren Kajemet pohodivši mnoge evropske zemlje, opet je nastupio putovanje da posvuda ojača rad za Narodni Fond dajući mu novih impulza. Momentalno nalazi se g. Usiškin u Engleskoj. Onamo je prispio 28. oktobra iskrcavši se svečano u Liverpoolu. Tu je dne 1. novembra prisustvovao konferenci KKL, na kojoj su se engleski cioniste obvezali da u ovoj godini

namaknu 30.000 funti. Prema ranijem programu otišao je g. Usiškin iz Liverpoola u Glasgow gdje je prisustvovao naročitoj cionističkoj konferenci, mitingu u hramu i skupštini židovskih žena.

Prvi posjet lorda Plumera u židovskim kolonijama.

Jerusolim, 4. 11. 25. (P. C.) Prva židovska kolonija, koju je posjetio lord Plumer, novi Vrhovni Komesar, bio je Nahalal, veliko naselje u Emeku. Lord Plumer bio je upozoren na tu koloniju, kad je posjetio sajam uzoraka Blizoga Istoka, gdje je kolonija izložila svoje produkte. U Nahalalu pokazao je Vrhovni Komesar naročiti interes za perad, i za produkte djevojačke farme, koju ondje podržaje organizacija cionističkih žena. U ime Cionističke Organizacije pozdravio je njega i njegovu suprugu i komesara sjevernoga distrikta Abrahamsohna, gosp. K a p l a n s k y, upravitelj departmana Pal. Egzekutive za kolonizaciju. Iz Nahalala pošli su gosti u Givat Hamore, dječje selo kraj kolonije Balfurija. Nakon toga posjetio je Vrhovni Komesar staru koloniju Roš Pina.

Četvrt milijuna funti — primici KKL u godini 1925.

Ukupni primici KKL u godini 5685 (od 1. oktobra 1924. — 31. septembra 1925.), koji još nijesu do kraja obračunati, iznose više od 250.000. L. U godini 5683 iznosili su primici KKL 114.000, a u god. 5684. 167.000 L.

koje stvaraju tu i takovu Novu Palestinu. Njih može da daje jedino omladina, a na temelju valjane hahšare.

Ali se tuže u Palestini i na raznim kompetentnim mjestima, da je imigracija »haluca« porastivši brojem podbacila u kvaliteti. Mjeren brojem imigranata uopće ulazi u zemlju priličan broj mladih ljudi, koji dolaze kao stručni radnici ili radnici bez struke. Ali se posvuda opaža, da nijesu prošli valjanu i dovoljnu hahšaru. Medju njima imade relativno malen broj ljudi, koji će moći da nadopunjuju elitu kolonizatornog elementa a i palestinskoga jišuva uopće. Vodeći računa o tome, da Palestina treba znatan broj istinskih haluca, kako bi se održala ravnoteža, koju ugrožava jaka bujica imigracije; imajući u vidu dakle, da galut mora da daje Palestini pored novaca i ljude odgojene za obnovno djelo nesamo u ekonomskoj izgradnji jedne zemlje nego i u duhovnom narodnom životu, treba da se obrati tu u galutu puna pažnja onim stanicama, koje mogu da odgajaju te ljude. Danas je posvema jasno, da je pojedinim zemaljskim cionističkim organizacijama jednaka dužnost, da pomažu i unapređuju omladinski pokret, kao odgoju za Palestinu, kaošto moraju da se brinu za namaknuće sredstava obim fondovima. Ne

može se dakako bez novaca, a ne može se ništa i bez ljudi. Ali prije će učiniti nešto ljudi bez novaca, nego sredstva bez ljudi.

U nas, u Jugoslaviji, ima stvarnih pojava, koje pokazuju kako da se vrši rad na tom smjeru. Minulo Savezno Vijeće više je no ikada sa stvarnim interesovanjem pozdravilo rad omladine, shvativši velik dio njenih problema sa ispravne praktičke strane. U tom su duhu sastavljene i prihvaćene neke rezolucije. Neka se s ljubavlju pomaže ono, što već postoji — još nesavršeno, ali kao zdrava baza za željeni razvitak.

Mladi pokret Ahdut Hacořima i nije drugo u suštini svojoj nego proces realizacije onoga nastojanja, što se rodilo iz spoznaje ili osjećanja, da se, kako reče Lassalle, djelo može da izvede samo uz posvemašnju predanost svega bića za stvar, o kojoj se radi. Taj pokret, koji jača i raste u okviru čitavoga Saveza Židovskih Omladinskih Udruženja, predstavlja nam sistematsku nutarnju i izvanju pripravu za Palestinu. I tu je tačka sa koje možemo praktički da polazimo, hoćemo li da i jugoslavensko židovstvo daje konstantno graditelje Nove Palestine.

OKO KRIMA

O KRIMSKOM PROJEKTU.

Donosimo ovdje ponešto skraćeni članak iz 1. i 2. broja »Hapoel Hacaira« (Tel Aviv) od ove godine, u kojem iznosi njegov autor, J. Loiban, svoje stanovište spram krimskog projekta, spomenuvši se uvodno slijedećih riječi A. D. Gordona, izrečenih na kongresu Hitahduta u Pragu: »...i u diaspori treba da rade sinovi našega naroda. Pita se: Što je zadaća cionizma u galuti i u kojem je odnošaju spram svakidašnjega rada. Zadaća mu je i u galutu, da osposobi narod, koji u njemu obitava, e da bi radio i stvarao. Glavno je i tamo da stvara, a ne da posjeduje. Zivimo među narodima, a među nama nema prijateljskog razumijevanja i valjanih čovječanskih odnošaja. Radom i stvaranjem moći ćemo tek da upoznamo svu prirodu njihove zemlje, shvatit ćemo duh njihov, a sopstvenim radom i sopstvenim stvaranjem upoznat ćemo nas same. Onda tek dolaze tražbine, koje možemo da zahtijevamo od njih. Mi ne tražimo osobitih povlastica, tek zahtjeve čovječnosti, tražbine, koje nam oni oteže; u prvom redu povlast, da budemo radni i stvaralački narod. Njihova je moralna dužnost, da nas pomognu svojim uplivom, da nam se vrati zemlja — naravno — a da ne izguramo iz nje Arape i ostale narode. Dužnost im je, da omoguće dijelovima našega naroda, što obitavaju u njihovim zemljama, da rade stvaralački, ponapose da obrađuju zemlju i da žive od rada. Nema bojazni, da bi povezanost sa zemljom stranih naroda mogla da iskorjenu iz nas vezu, što nas veže s Erec Jisraelom. Narod, što živi i radi, uvijek će crpiti snage iz svog korijena — a korijen jest u Erec Jisraelu...«

Pokušaj sovjetske vlade, da kolonizira nekoliko tisuća židovskih porodica iz Rusije, izazvao je u cionističkome logoru proteste i polemike. To su začudne pojave u našem društvu, a razlog im je u histeričnoj uzbudljivosti, neodlučnosti i nelogičnosti kod rasudjivanja ovoga pitanja. Prikazuje se, da je kolonizacija Židova u Rusiji antiteza cionizmu i izgradnji Erec Jisraela. Razmjer pozitivnih i negativnih stanovišta prema projektu dokazom je ideološkog, političkog kaosa, što je u zadnje vrijeme zavladao kod nas. Znak je to nacionalističkog snobizma s uzdignutim barjacima i proklamovanjem »svetih ratova«. Sve to izvrće smisao i sadržinu cionizma i njegovih nastojanja za židovskom renesansom.

Prije no što pristupimo prosudjivanju toga pitanja, treba da usvojimo ovu historijsku činjenicu: cionizam nije pokret spekulacije s jevrejskom bijedom, on ne gradi na propalim udesima, razvalinama i tjeskobi; on proizlazi iz dužnosti same, što je u volji, u kojoj je i sjeme i plod, a koji se ne mogu da prometnu u drugo. Prema tome nema bojazni pred takmičenjem s drugom teritorijom. Cionističko stanovište spram kolonizacije jedne teritorije na Krimu prikazati kao opasnost takmičenja, bila bi degradacija pokreta za preporod židovstva na onaj stupanj malodušne mozgovnosti, kakovu nalazimo primjerice kod Jevsekcije...

U tom pitanju ja rasudjujem s principijelnoga stanovišta, a ne praktičkoga. Nisam zvan, da prosudim gospodarsko-političke mogućnosti kolonizacije na granicama Rusije. Ne možemo se pravo osloniti na stručnjaštvo, a ni na brojke onih, koji govore o tom predlogu u ime Židova Rusije bilo zazorno, bilo s pohvalom. To je stvar objektivnog istraživanja serioznosti i nepristranosti, a ne neosnovanog proročanstva. Ipak se mora unaprijed priznati, da su brojevi o toj gigantskoj kolonizaciji dvojbeni i pretjerani. Postoji bojazan, da stvar i ne uspije. Ako bi se projekat stao da izvršuje, pa bi se uza svu opreznost mogla da dirne granica zemljišta ruskih seljaka, za sigurno bit će oni prvi, koji će ustati i usprotiviti se tome projektu. Ovim »posjednicima zemljišta« zemlja je sva radost i požuda, zbog koje su pošli s revolucijom na ustanak protiv »bačuške«. Ovo ortodoksko, pravoslavno pokoljenje, ne će dati svoje zemlje Židovima, one zemlje,

zbog koje su dnevno bili ubijani i zbog koje su ubijali. Osim toga imade teškoća, da se rodjena grud pripravi za veliku kolonizaciju, a kamo li tudja. Sve su to sigurno ispravne bojazni, dapače moglo bi im se još bezbroj da pridoda. Unatoč tomu krivo je, da se protestira i protiv ovome pokušaju, te da ga se unaprijed žigoše »antimitizmom«, a atentatom na cionizam i budućnost židovskoga naroda.

Bez sumnje imade netko, tko hoće da lovi ribe u mutnoj vodi. Jevsekcija hoće da postavi zlatno tele na Krim, kako bi narod odvrtila od cionizma. Bit će ispravno ako se predmijeva tako. Ta i među »notablina«, koji potičaše pred rudo, bit će ih kod kojih je filantropsko nastojanje uplivišano i tom tendencom. Protiv tih prikrpa mora da se borimo, kao što se borimo protiv svake podmukle impertinencije s bilo koje strane u borbi za narodnu autonomiju Židova u galuti i za stvarnu konstruktivnu pomoć na bilo kojem mjestu. Ali naša će borba biti neispravna i neosposobljena, ako bude uperena protiv biti stvari i ako se bude borila protiv toga izlaza, koji je jedini u stanju, da olakša neukorijenjene i mizerne egzistence masa židovskoga naroda u Rusiji.

Naš protivnički stav u toj stvari stavlja nas u smiješno i jedno svijetlo. Naši programi puni su deviza o »produktivaciji masa«, o promjeni zvanja ka produktivnima, o zemljištu i obradbi zemlje nesamo u Erec Jisraelu, nego i u diaspori. Kako je već spomenuto, vidjeli smo mogućnosti u renesansnom, narodno-političkom pokretu, koji se očituje u povratku domovini otaca, kulturi otaca i zemlji otaca, da se spasi narod od gospodarske propasti i konačnog poremećenja društvene i individualne fizionomije. Da uistinu nismo nijedamput našli realni put za to nastojanje, zaista jest najtragičniji momenat položaja. Iza rata i iza prevrata, Židov je još većma nego obično, bačen silom prilika u neproduktivna, parazitska zvanja, te su mu ta postala gotovo biološkim osebinama. Što je loše za svakoga, za društvo i državu — dobro je za njega; što je dobro za svakoga, za društvo i državu — loše je za njega. U gospodarskoj anarhiji, koja se je pojavila, vidjelo je na hiljade Židova blagoslov za se. Inflacija u Poljskoj, Njemačkoj, Austriji itd. — bila je za njih kontrabandom, darom božjim. Stabilizacija valute bi im nesrećom i uništila im vrelo prihoda. Socijalna revolucija, koja je s temelja izmijenila gospodarsko uredjenje, duboko je zasjekla u život Židova, uništila im gospodarsku bazu, izbacila ih iz obične »normalne« kolotečine u za njih sasvim nemoguće okolnosti. U Rusiji se pokazuje to stanje očitije nego svagdje drugdje. Teškoće Židova Rusije, da se prilagode novim okolnostima, stvorenim po revoluciji, survale su rusko židovstvo na zadnji stupanj gospodarske i društvene klonulosti. Teret je već nepodnosiv, borba — bezizgledna. I bez konzekventnosti Jevsekcije u progonima i nasiljima, na stvari se ne bi moglo mnogo da promijeni. Nema mogućnosti iseljavanja. Erec Jisrael ne može danas da primi i prehrani sve one milijune osiromašjelog i nevoljnog ruskog židovstva. A sada, gle, eto tračka nađe, kojem smo se dosada uzaluđ nadali. Eto mogućnosti, da se djelomično stane na put dalnjem osiromašenju i nevolji, da se odredjenom dijelu ruskoga jevrejstva omogući da ostavi gradove i gradiće, te da se posveti zemljodjelstvu i da živi čovječijim životom. Zar smo mi u tom času zvan, da dodjemo s nacionalističkom spekulacijom, pa da velimo: bolje da budu uništeni. Nepmani (N. E. P. = Nova ekonomska politika t. j. politika, demokratskija od ortodoksnog boljševizma; Nepmani — njeni pristaše. Opaska uredništva), ili da skapavaju od gladi, nego da se tko raduje od Jevsekcije, da je nekome od njenih zaslijepjenih dječaka uspelo, da zada »smrtni udarac« cionizmu?!

Ne mora da prikrijemo protivštine. Jer dok nismo u stanju da udovoljimo potrebama izgradnje Erec Jisraela, mi preuzimamo na se teret dvostruke kolonizacije u zemljama galuta. Ali te logične protivnosti postoje od vijkada. Pripomoćna akcija za Židove Rusije i Židove ostalih istočno-evropskih zemalja vuče se već nekoliko godina i stoji židovski narod neizmjerne milijune, a bez produktivnog rezul-

tata. Naša kritika Dojntovog rada bila je uvijek uperena protiv načina te akcije, protiv američanske birokratije, koja nije stajala ni pod kakvim nadzorom javnosti u pogledu njezinoga rada, protiv rasipavanja novca za pomoć — među cionovnike i »delegate« — protiv demoralizacije, koja je nastupila u mnogim mjestima, ali ne protiv biti pomoći, koja je unatoč tomu spasila nekoliko stotina hiljada Židova od propasti. Usprkos našoj čvrstoj spoznaji, da centralna točka za sva nastojanja židovstva svijeta mora da bude Erec Jisrael, izgradnja te zemlje i povratak židovskog naroda u nju, ne možemo da turimo glavu u pijesak, e da ne bismo vidjeli neprekidni lanac nevolja milijuna naše braće. Oni su izvrgnuti sramoti, koja će za sobom povući i pjesmu našeg oslobodjenja. Ta će sramota zasigurno nepovoljno da upliviše na cionistički rad u Erec Jisraelu, koji će biti ograničen današnjim svojim uskim granicama. A sramota će rasti. Ako se to stanje produži i ustaloži, bez i najmanjeg spašavanja, urodit će to posljedicom, da odrežemo i granu, na koju se cionizam oslanja, a moguće da ćemo i iskorijeniti korijen. Već se danas cionizam natapa iz vrela, koja presahnjuju. Kao posljedicu ovoga stanja imade za to mnogo znakova u Erec Jisraelu.

Za stotinu hiljada Židova, koji će prionuti uz zemljodjelski rad, bit će to neko spašenje. Nesamo za njih, već i za mase ostalih Židova. Zadržat će i veće slojeve. Pridošla je još jedna moralna sila u korist opstanka Židova u Rusiji. S toga stanovišta, a ni s kojega drugoga treba da ocijenimo stvar. Protiv lažnih proroštva, protiv ludosti, da se iz toga stvara surogat za cionizam, na nama je, da se borimo, isto tako, kao što se borimo svagdje drugdje. Na nama je, da pronadjemo načine, da »sakupljanje milodara« ne umanjí vrelo prihoda cionizma. Na nama je da se pobrinemo, da se taj rad stavi pod nadzor javnosti. Ali to ne ćemo da učinimo histerijom i bezosnovnom krikom i vikom.

*

Put sa zemlje ondje, vodi zemlji ovamo.*) Budite spremni, vjerni družici, koji besprimjernom pripazite sada, da se taj posao vrši za vaše spajanja cionističkoga rada u Rusiji! Treba da prapazite sada, da se taj posao vrši za vaše spašenje, e da ne bi sve skupa palo žrtvom izdajica i tavoriza. Kulturni i odgojni narodni rad treba da prati ove Židove u stepe Ukrajine i brijegeve Krima. Može biti, da je tamo manje opasnosti, da utrne zapretani žar, nego u opustošenim i razorenim gradovima i gradićima.

*) Članak je pisan u Palestini. Op. ured.

Članak g. Izraela Cohena, sekretara Egzekutive, o Krimskom projektu, koji smo najavili, donosimo zbog pomanjkanja prostora tek u narednom broju. Ured. »Židova«.

Bjeloruski komunisti protiv cionizma.

Centralno vijeće komunističke stranke Republike Bjeloruske zaključilo je na svojoj sjednici, koja je bila posvećena raspravi o pitanjima nacionalnih manjina, da udesi razgranatu kampanju protiv cionizma. (Ziko).

300.000 dolara za modernu Centralnu sinagogu u Jerusolimu.

Londonški list »Jewish Chronicle« javlja da udruženje United Synagoge of America završuje pripremne radove za provedbu kampanje, kojom treba sakupiti 300.000 dolara za izgradnju nove moderne centralne sinagoge u Jerusolimu. (Ziko).

Palestinska Aguda protiv plebiscita o izbornom pravu žena u Palestini.

Na poziv rabina Sonnenfelda održala se je u Jerusolimu skupština 30 agudističkih rabina, koji su protiv toga, da se pita narod o izbornom pravu žena u Palestini. Rabinu su izdali parolu, da se ne sudjeluje u plebiscitu. (Taj se plebiscit uz koji je pristao i Mizrahi treba da obavi 8. decembra). (Ziko).

Podružnica Anglo-Egyptian Bank u Tel-Avivu.

Anglo-Egyptian Banka uredit će doskora u Tel-Avivu svoju podružnicu. Uredi podružnice bit će u Rothschild-Avenue. (Ziko).

K procesu protiv Steigera

Petoga septembra 1924. boravio je u Lavovu predsjednik Republike Poljske Wojciechowski. Posjeta državnog glavaru bila je u te dane predmet općega interesa lavovskoga pučanstva. Kad je nekom prometnijom ulicom u gustom špaliru općinstva prolazila kočija, u kojoj je sjedio predsjednik republike, bacio je netko prema kolima bombu, koja srećom nije u pravo vrijeme eksplodirala. Pučanstvo se videći gdje pada bomba razježalo na sve strane. Prekasna eksplozija bombe nije nanijela nikakove štete. Neki od očevidaca tvrdili su, da je bacio bombu neki čovjek, odjeven u svijetli ogrtač. Kad je Stanislav Steiger, mlad čovjek, Židov, koji je ranije bio na mjestu gdje se zbio atentat, izašao iz veže, kamo se bijaše sklonuo, držala je neka 38-godišnja plesačica Pasternakova, da je on atentator. Na temelju njezine tvrdnje uapšen je Steiger. Odmah nakon atentata proglašen je prijeki sud i Steigera staviše pred ratno sudište, koje zbog pomanjkanja dokaza i zbog toga, što su postojale otegotne okolnosti protiv vjerodostojnosti glavne svjedokinje Pasternakove, nije moglo da donese osudu, pa je postupak protiv Steigera predalo redovnim sudbenim vlastima.

Zbog posjete predsjednika republike bio je ogroman broj policista i detektiva stavljen u službu. Pa ipak se desio atentat. Trebalo je dakle barem krivca uhvatiti, kad se već nije mogao da spriječi atentat. Lavovska policija mora da skinu sa sebe blamažu bilo pod koju cijenu. Toj je policiji bilo poznato djelovanje organizacija, za koje je postojala sumnja, da su spremile atentat. Dočula je i za prilično točne indicije, koji naznačuju tragove u posve drugom smjeru nego što ih uporno slijedi istraga protiv Steigera. Nekim odgovornim službenim licima činilo se najoportunije, da grade dalje na izvaji plesačice Pasternak i da s dola i s brijege dobave dokaze protiv Steigera. Proces, koji se nakon 14-mjesečne istrage, počeo da vodi 12. oktobra pred porotnim sudištem u Lavovu pokazao je sav nemoral, što se krije u tom komplotu, kojemu bi mogao da padne žrtvom na temelju mnogih dokaza, nevin čovjek. Poljska antisemitska štampa dobila je dobru temu i odličan materijal. Lavovskoj policiji bilo je već u počecima istrage poznato, da tragovi atentata vode do raznih organizacija ukrajinske narodne manjine u Poljskoj. Ali ona je i dalje tvrdoglavo uplitala Židova Steigera u spletkarsku mrežu raznih tvrdnji i svjedočanstva. Godinu dana prije početka sadanje glavne rasprave bilo je na temelju jednog pisma ukrajinskoga vojničkog komiteja židovskom dnevniku »Chwila« u Lavovu jasno, da je atentator član toga komiteja.

Medju aktima procesa koji se sada vodi u Lavovu nalazi se izvještaj poljske pogranične stanice u Katowitzu, u kojem se govori, da je 2. oktobra 1924. prešao poljsku granicu neki Ukrajinac Teofil Olšansky i da ga je njemačka pogranična stanica u Beuthenu uhitila. Njoj je Olšanski izjavio, da je član ukrajinskoga vojničkog komiteja i da je po njegovu nalogu dne 5. septembra 1924. počinio atentat protiv predsjednika Poljske. Olšansky imao je ovelu svotu novaca, rekao je, da putuje svome prijatelju u Berlin, koji je zaposlen u njemačkom nacionalnom protupoljskom propagandnom uredu. Policija u Beuthenu istražila je telefonski, stoje li tvrdnje Olšanskoga o tom prijatelju, pa kad su se te tvrdnje pokazale istinitima, pustila je Olšanskoga da putuje u Berlin kao politički bjegunac. Ovaj izvještaj poslala je pogranična stanica u Katowitzu, svojevremeno vladi u Varšavu, a odatle je bio dostavljen sudu u Lavov.

Židovski narodni zastupnici u poljskom parlamentu urgirali su kod ministra izvanjih posala i svih kompetentnih ministara, da zatraže od vlasti u Berlinu akte, koji se odnose na izvave Olšanskoga pred policijom i sudom u Beuthenu i na njegov boravak u Njemačkoj. Njemački državni ured za izvanje poslove opirao se tome da dađe ma i prepise ovih akata o toj stvari, jer oni terete mnoge osobe, koje su pomagale Olšanskoga. Medjutim je dne 7. novembra predsjedatelj rasprave protiv Steigera objavio, da akti iz Berlina imadu u ponedjeljak dne 9. novembra stići sudu. Tu se u glavnome radi o iskazu Olšanskoga pred policijom u Beuthenu, koja ga je uvjetno odsudila na zatvor od dvije nedjelje zbog nepovlasnog prelaza granice.

Prvi javni čin koji se odnosi na ranije glasine, da je počinitelj atentata član ukrajinskoga vojničkog komiteja i to upravo student Teofil Olšansky zbio se u pruskom zemaljskom saboru. Dne

17. oktobra stavio je nar. poslanik dr. Badt, socijalni demokrata, pitanje na pruskog ministra za unutarnje poslove Severinga, što je poznato kompetentnim njemačkim vlastima o događajima i izvjavama, o kojima govori izvještaj pogranične stanice u Katowitzu, predan sudu u Lavovu. Odgovor ministra Severinga na to pitanje bio je potvrda svega onoga, što je rečeno u tom izvještaju, a u nekim tačkama daje i opširnije informacije. Teofil Olšansky je rođen 17. marta 1905. u Hirovu (Poljska), ukrajinski je državljanin. Policija u Beuthenu u Gornjoj Šleskoj uhitila ga je zbog nepovlasnog prelaza granice. Tu je izjavio da je po nalogu ukrajinske vojne organizacije (Ukrajinska - Viška - Organizacija) pred nekoliko nedjelja oko 3 sata poslije podne počinio u Lavovu atentat, bacivši bombu prema kolima, u kojima je bio predsjednik poljske republike. Podjednako je Olšansky naveo i imena osoba, koje su mu pomogle pobjeći iz Poljske. Sve je te izvave potvrdio i u sudbenoj istrazi, na javnoj sjednici suda u Beuthenu, dne 4. oktobra 1924. Sud se je uvjerio da je Olšansky politički bjegunac. 15. X. 1924. javio se Olšansky u Berlinu. Odavle je 2. septembra 1925. otišao u Marienburg. Kratko vrijeme nakon toga zameo mu se trag.

Proces protiv Steigera naliči u mnogočem Dreyfusovoj aferi. Ugledni pravnički krugovi u Poljskoj vjeruju u Steigerovu nevinost. Na samoj raspravi pokazalo se, koliko neistina imade u tvrdnjama raznih svjedoka, kako se nesmiljeno postupalo sa okrivljenikom i kako su neke osobe na policiji, naročito njezin direktor Rheinländer, pa komesar Kajdan i drugi činovnici, na proizvoljan način, uz prijetnje i obećanja htjeli da konstruiraju neku krivnju Steigerovu. Steigera brane vrsni branitelji medju kojima su dr. Grek, čuveni lavovski odvjetnik, koji je nežidov, pa dr. Landau, dr. Bromberg i drugi.

Rasprava pred porotnim sudom traje već gotovo mjesec dana. Na početku rasprave ocrtao je Steiger svoj život. Rodjen je godine 1900. Maturirao je godine 1918. i nastavio studij na sveučilištu. God. 1923. dobio je namještenje kod tvrtke Meinel u svojstvu blagajnika. Ne pripada nijednoj stranci. Cijonista je i član udruženja Makabi. Odlučno poriče tvrdnju, iznesenu u istrazi, da je komunist. Nikada nije imao veza sa komunistima. Crta dalje što se desilo kritičnoga dana i kako su ga uapsili. Steiger govori odlično poljski, a svoj iskaz završio je riječima: »Ja sam žrtva nesretnog slučaja, ali nijesam učesnik atentata.«

Drugog dana rasprave nastavljeno je preslušavanje Steigera. Neki su njegovi iskazi donijeli iznenadjenja. Potresno bijaše njegovo crtanje o postupku, kako su na policiji nastojali da od njega izmame priznanje. Na poziv predsjedatelja ponovno je ocrtao svoje doživljaje onoga kritičnoga dana i prikazao, kako je svjedokinja Pasternak rekla policijskom činovniku: »Čini mi se, to je onaj čovjek, koji je bacio bombu«. Na policiji se Pasternakova više osokolila pa je govorila odrešitije: »Jest, ja ga prepoznajem, on je atentator«. Na policiji mu nisu nikada dopuštali da upravlja i jedno pitanje na Pasternakovu. Steiger je završio svoj iskaz riječima: »Vazda su mi za istrage na policiji htjeli utuviti u glavu da sam komunist i da sam kao takov pokušao atentat. Izjavljujem da nijesam nikada pripadao kakovim tajnim grupama; moj život leži ovdje jasan svemu svijetu, ja nijesam mogao biti zločinac.«

U četvrtak dne 15. oktobra završeno je preslušavanje Steigera. Tu je Steiger odgovarao na pitanja o prilikama o očinskoj kući, gdje je vladala harmonija židovske porodice. Nije imao razloga da bude pesimistom i nikada nije imao simpatija za radikalne smjerove.

Kao prva svjedokinja preslušana je plesačica Pasternakova. Ona ne može da tačno kaže, gdje je stajala za vrijeme atentata, ali stalno tvrdi, da je Steiger bacio bombu. Značajna je i njena izvava, da osim Steigera nije vidjela nikoga drugoga, dok u drugu ruku govori, da zbog mnoštva ljudi nije mogla da vidi kola u kojima se nalazio predsjednik republike. Budući da izjavljuje, da je Steiger izvadio bombu iz nutarnjega prsnoga džepa svoga ogrtača, pregledava se Steigerov ogrtač, pa se ustanovljuje da na njemu uopće nema takovga džepa. Iza nje preslušan je svjedok Levicki, koji je u istrazi tvrdio, da je osim Steigera, za koga je mislio da je atentator vidio nekog mladog čovjeka, kako žurnim korakom odmiče od kritičnoga mjesta. Svjedok Ulam iskazuje, da je vidio, kako bomba nije bačena sa trotoara za pješake, gdje je stajao Stei-

ger, nego dalje nadesno sa kolnika. Svjedok Ulam gledao je sve to sa balkona kavane. U kavani je nakon atentata nastala živa diskusija, u kojoj je neka gospodja govorila, da je čovjek, koji je bacio bombu imao smeđji ogrtač i tamni šešir. Svoja opažanja javio je Ulam policiji, naveo je adresu i ime gospodje, ali je policija njegove navode ignorirala. Tek mnogo kasnije bili su oni ta gospodja preslušani na policiji. Svjedokinja Klara Marksamer na policiji i pred prijekim sudištem dala je izvave, koje su teretile Steigera, a na sudu izjavila je naskroz druge stvari. Zbog toga optužio ju je državni odvjetnik zbog krive prisege, pa ju je u dvorani dao uapsiti. Obrana je protiv toga protestirala. Branitelj dr. Landau koji je u dvosatnom govoru iznio senzacionalne podatke o nesavjesnosti istrage, prigovorio je sudu što dopušta apšerjenja ovakove vrsti, jer to zastrašuje sve svjedoke, da ne odstupe od onoga što su naveli u istrazi makar je i netačno. Govor dr. Landaua otkrio je uz uvjerljive argumente kako se istraga nije obazirala ni na koju vjerodostojnu vijest o tome da su atentatori drugi ljudi. Bilo je mnogo razloga, koji su trebali istragu navesti onamo, kuda vode tragovi Olšanskoga i Josefa Bandure, rodnom iz Stry-a. Policija u Lavovu bila je u novembru 1924. pozvana od istražnoga suca da istraži alibi Bandure, da se vidi je li Bandura mogao biti atentator. Do sada nije ustanovljen alibi Bandure. Dr. Landau ustanovio je dalje sve podatke koji su bili poznati policiji, a da ona ipak nije ništa u tom smjeru učinila. Sve što je policija učinila bio je raport komesara Kajdana, da Olšansky nije bio u Lavovu prijavljen.

Na temelju otkrića dra. Landaua zatražilo je ministarstvo pravde u Varšavi tačan izvještaj državnoga odvjetništva u Lavovu o tom predmetu.

U nastavku rasprave preslušano je nekoliko svjedoka, koji su svojim iskazima otkrili nedostatke i netačnosti istrage. Najveća senzacija procesa bio je iskaz gospodje Harniš, udovice pukovnika, koja je zaprisegnuta izjavila, da je vidjela, kako je bomba bačena iz drugoga kata jedne kuće. Razlog, da je sve dosada šutjela, bio je u tome, što nije htjela da imade posla s policijom. Napokon se razalila nad sudbinom Steigerovom, pa se javila obrani okrivljenikovo, da će pred sudom reći, što je vidjela.

U nastavku rasprave skrenut je njen tečaj na korist okrivljenika. Sud je zatražio sve dokumente, koji se odnose na Olšanskoga, Banduru i sve događaje u tom smjeru. Gospodja Harniš bila je i po drugi puta pozvana, da potvrdi svoje izvave. Dalje je preslušano nekoliko svjedoka. Interesantni su bili fantastični prikazi svjedoka Romana Werhole, člana ukrajinske komunističke organizacije. On je pored izvava, što pokazuju neđužnost Steigera, tvrdio, da je Steiger imao veza sa ukrajinskim komunistima. Obrani je uspelo, da dokaže netačnost svjedokovih navoda o vezi Steigera sa komunistima. Dalji svjedoci oslabili su svojim iskazima vjerodostojnost glavne svjedokinje plesačice Pasternak, Komesar državne policije Suhenko izjavio je kao svjedok, da je 20 minuta nakon atentata došao na policiju, gdje su upravo preslušavali Steigera i Pasternakovu. On je sam preslušao Pasternakovu o pojedinostima atentata. Izjavljuje, da Pasternakova nije tada mogla da da tačnih navoda. Na njegovo pitanje, je li vidjela da je Steiger bacio bombu, odgovorila je, da je vidjela Steigera gdje bježi. Medjutim se tačno zna, da je nakon što je bačena bomba, mnogo ljudi bježalo sa kritičnoga mjesta. On je Pasternakovu ponovno pitao, da li je vidjela bombu u Steigerovoj ruci i da li je opazila kako je bomba bačena. Pasternakova odgovorila je neodređenom floskulom smetenosti: »To bijaše taj gospodin«. Na upit obrane odgovara Suhenko, da on ne bi bazirao optužnicu na iskazima svjedokinje, kakova je Pasternakova.

Državni odvjetnik iznio je na raspravi, da je dobio dva potpisana pisma, u kojima mu potpisnici saopćuju, da će pod prisegom izjaviti, da su vidjeli, kako je Steiger bacio bombu. Dopisnik »Wiener Morgenzeitung« saznao je za imena tih potpisnika, pa ih je posjetio. To su trgovci Eisenberg i Eck. Obojica nijesu znala za ta pisma, sve dok nije jednom to saopćio dopisnik »W. M.«, a drugi čitao o tome u novinama.

Na raspravi od 4. novembra preslušan je Tadeus Flach, zbog izvava služavke Kalauzek, koja je uposlena kod njegovih roditelja, a prije je

bila služavkom u kući dra. Leona Reicha, predsjednika židovskog parlamentarnog kluba u Sejmu. Ona je uveče onoga dana, kad je bio počinjen atentat u razgovoru sa roditeljima svjedoka Flacha izjavila, da drži Steigera krivim. Kod te je zgrade ustvrdila, da se je u kući dra. Reicha održao dogovor, kojemu su prisustvovali i Steigerov otac i Steigerovi branitelji dr. Greck i dr. Bromber.

Na upit svjedoka je li to i na sudu izjavila, rekla je, da ne bi htjela počiniti neugodnosti porodici dr. Reich, pa bi zbog toga sve zaniжелala.

U nastavku rasprave predala je obrana poroti originalna pisma ukrajinske tajne vojničke organizacije na uredništvo židovskoga dnevnika »Chwila« i predsjedniku apelacionog sudišta u Lavovu. U tim se pismima veli, da je ta organizacija spremila atentat. Budući da atentat sa bombom nije uspio, htio je atentator da samokresom izvede atentat, ali nije našao podesan čas. Policija je u masi, koja se je razbježala bez konkretne opravdane sumnje, uhvatila Steigera. Nadalje veli u tom pismu spomenuta organizacija, da se počinitelj atentata nalazi na sigurnom mjestu.

Uredništvo je ovo pismo predalo državnom odvjetništvu, ali ga je ono ignoriralo. Prvog dana rasprave protiv Steigera pred prijekim sudom dobila je ista redakcija drugo pismo spomenute organizacije, u kojem se tvrdi, da je prvo pismo autentično, a dokazuje se to zato, jer je lavovska policija ocijenila prvo pismo kao mišifikaciju.

U daljem odsječku rasprave saslušan je kao svjedok komandant policije u Lavovu, Lukovski. On je odmah nakon uapšenja preslušao Steigera. Crta preslušavanje Pasternakove. Na pitanje obrane zašto je nakon kontroverznih iskaza svjedoka istragu koncentrovao samo na jednu stranu, nije mogao da odgovori. Dalje ga je obrana pitala o sadržaju prvih izjava Pasternakove. Tu je nakon pitanja dra. Landaua priznao, da prve izjave Pasternakove nisu s potpunom sigurnošću označivale Steigera kao atentatora. Lukovski govorio tih i sa značajnom gestom, da nikada ne gleda u lice onoga, komu odgovara. Dalje se preslušavanje svjedoka odnosilo na njegove veze sa antisemitskim listom »Kurjer Codzieny«. Na kraju izjavio je svjedok, da je potpunoma uvjeren u Steigerovu krivnju. Za nj su izjave Pasternakove potpuno vjerodostojne, jer je prisegla na život svoje majke i na svoju sreću, da je Steiger krivac.

Dalji tok rasprave osvjetlio je mnoge interesantne momente istrage. Preslušani su bili činovnici lavovske policije i služavka Kalauzek. Ona je zbog netačnih izjava uapšena. Policajni inspektor Savički izjavio je, da drži izjave Lukovskog i Pasternakove netačnima. Po njegovom mišljenju Steiger nije kriv i čitava je afera poljska Dreyfusijada.

*

U današnjem broju ne donosimo zbog pomanjkanja prostora detaljniji izvještaj o ovom dijelu rasprave, nego ćemo to učiniti u narednom broju.

U čitavoj raspravi nastupili su momenti, iznešene su činjenice, koje jasno dokazuju, da Steiger nije kriv. Čitava se ta stvar ne smije da posmatra samo sa juridičkoga gledišta. Ona je uvelike produkt nutarnjih političkih prilika u Poljskoj. Steigerova afera stara je više od godine dana. Ona bi mogla konačno da bude golemom blamažom poljskih vlasti prema vanjskom svijetu. Interesantno je zbog toga promatrati kako će državno odvjetništvo udesiti svoj uzmak, ako ne bude i dalje insistiralo na tome, da metodom slabica podržava svoj prestiž pomoću nevinih žrtava.

Izgradnja i uređenje hasidskih naselja u Erec Jisraelu.

Jerusalem, 24. XI. 1925. (P. C.) Grupa hasidskog rebea iz Jablone, koja je dosad bila provizorno nastanjena uz cestu Hajfa-Nablus, u Nahlat Jaakovu, počela je sada da se prema ranijem planu dijeli u tri grupe, koje će biti konačno naseljenje na trim raznim točkama, što su prema geografskim prilikama za njih najprikladnije. Naselje će dakle imati tri sela i to: Harbaju, Haritje i Šeik Abreku. Jedan dio zemljišta, koje ovdje dolazi u obzir, stavio je, kako je poznato, na raspolaganje Keren Kajemet.

Iz štampe

U savezu s događajima u Damasku, koji su svojim bezrazložnim okrutnim krvoprolićem i uništenjem civilnoga pučanstva, medju kojim imade i mnogo židovskih žrtava, dali snažan udarac simpatijama, što ih je Francuska uživala na Levantu — ističe Robert Weltsch u broju 86. berlinske »Jüdische Rundschau« veliko državničko djelo Herberta Samuela, kojemu je uspelo, da uspostavi mir i red u maloj Palestini, koja je jedina ostala stabilna u velikome gibanju od perzijskoga zaljeva do atlantskoga oceana (Mezopotamija pred haškim mirovnim sudištem, ustanak u Siriji, nedavno ubivstvo sirdara u Egiptu, rat u Maroku). Baš oni naši prijatelji, koji prezirući činjenice zagovaraju politiku »jake ruke« u Palestini, moraju sad da spoznaju, kuda vodi politika sile. U sličnoj atmosferi bi cionističko nastojanje u Erec Jisraelu bilo nemoguće. Samuel je često — pogotovo u sitnicama — dirnuo osjetljivost išuva, ali ipak je nepokolebivo stvarao mogućnost za naš rad u Palestini. Da taj rad nije bio veći, je naša, ne njegova krivnja. Ali izgradnja napreduje i naše su šanse dobre. Na nama je, da Arapima dokažemo, da ne dolazimo onamo kao eksponenti evropejskoga imperijalizma, nego kao prijatelji i drugovi u zajedničkoj zemlji. Bajoneti mogu da budu kadikad sredstvo za prelazno doba; ali trajnost zahtijeva miroljubivu saradnju, usidrenu u dušama naroda.

*

U broju »Nove Evrope« od 11. novembra nalazi se u članku g. Ljub. Stojanovića uvaženog političara u bivšoj kraljevini Srbiji te sadašnjeg predstavnika jugosl. republikanske stranke: »Još o »Srpskom pitanju« i slijedeći pasus: »A koja vera, moliću, nije iznad narodnosti? Zar Konfučije, Buda, i Hristos, nisu svoju nauku propovedali za celo čovečanstvo? I zar je moral koji su oni propovedali manje uzvišen od Muhamedova? Što taj njihov uzvišeni moral, koji su oni propovedali, nije ni u jednoj veri na praktici izveden, to je zato, što je taj moral nadčovečanski, božanski: oni su tražili od ljudi ono što ovi po svojoj prirodi nisu mogli dati. Izuzetak čini samo Mojsijeva vera, koja je čisto nacionalna, jevrejska. Njihov jedini bog, samo je njihov i ničiji više; on samo njih štiti, a neprijatelj je svima ostalima narodima koji su neprijatelji Jevrejima. (Tako bar kaže Sv. Pismo koje mi Hrišćani čitamo, a šta veli Talmud, ne znam). Zato i nema Mojsijevaca osim Jevreja«. Ovdje bilježi autor u petitu ispod linije: »Duhoviti Kopitar rekao je, kako je neko objasnio, da se Jevreji ne trude da svoju veru rašire medju druge narode zato da se ne bi smanjila dividenda semena Avramova kad dodje Mesija! . . .«

Morali bismo da donesemo i više citata iz tog članka, da se vidi s koliko fine ironije umije da piše gosp. Ljuba Stanojević. A on i u citatima ostaje dosljedan, pa ne upotrebljava eufemizme, jer mu, čini se, stil ne dopušta. Izgleda kao da neka podsvijest ili predrasuda sili gosp. autora, da tako lako stavlja uz »seme Avramovo« novčarski termin »dividenda«.

Možda se mi na kraju bez prava hvatamo za ovo mjesto u članku gospodina Stojanovića. Ali mi smo toliko suptilni u osjećaju ovakih stvari, da se počesto, sasvim iskreno hvatamo tih sitnica.

Umro Salamon Schiller.

U Jerusolimu umro je dr. Salamon Schiller, bivši direktor Hebrejske Gimnazije u Jerusolimu, koji je takodjer bio ugledan član Vaad Leumija i odličan radnik za židovstvo. Pokojnik je sahranjen 1. novembra uz učešće velikoga broja jerusolimskog židovskog pučanstva. U nadgrobnim govorima reprezetanata organizacije palestinskih učitelja Vaad Leumija i Keren Kajemeta istaknute su sve lijepe osebine i zasluge pokojnikove.

Dr. Schiller, rodom iz Litve došao je kao mladić u Lavov, gdje je kao učenik braće Korkis i prije nego što je izašao »Judenstaat« bio pobornikom ideje o izgradnji Palestine. Bio je medju prvim ideolozima pokreta, a u Galiciji bio je uvelike štovan. Već prije rata preselio se u Palestinu, gdje je dugo godina bio ravnateljem jerusolimske gimnazije, za koju su naročito u Galiciji inicijativom pokojnoga dr. Schillera namaknute velike svote novaca.

U prošlog godini bio je dr. Schiller u Galiciji kao delegat KKL, gdje je ozbiljno obolio. Nakon liječenja od nekoliko mjeseci mogao je opet ovdje proljeća da se vrati u Palestinu, gdje je na koncu ipak podlegao svojoj teškoj bolesti.

DAMASK.

Naknadne vijesti o bombardementu Damaska francuskom topništvu pokazale su da su prve vijesti o tim događajima bile suviše turbulentne kao što to obično biva u ovakovim slučajevima. Izvjestitelj ITA zaputio se odmah nakon bombardementa u Damask, gdje je konstatovao da židovska četvrt nije bila direktno bombardirana. I broj žrtava znatno je manji nego što je to bilo javljeno u ranijim vijestima. Prema tome se potvrđuje naše mišljenje da su prve vijesti bile pretjerane.

Razlog, zašto su Francuzi bombardirali jedan dio Damaska bio je u tome, što je jedan odred konjice Druza, i ako se fronta nalazi daleko dublje u zemlji, uspio da prode u grad i što je arapsko pučanstvo osokoljeno ovim događajem podiglo bunu protiv francuskih vlasti. Buna se porodila u četvrti Šagur. Francuske čete u Damasku nijesu same mogle da istisnu tu četvrt Druza pa su ih natjerale u jednu četvrt grada, koju je nakon toga, da uništi neprijateljski odred, bombardovala francuska vojska topništvom i pomoću aeroplana.

U Židovskoj četvrti, koja se nalazi u blizini prostora, na koji se je koncentrovala topnička vatra, prouzročene su znatne štete. Porušeno je i popaljeno preko deset kuća. Broj porodica što su ostale bez kućišta veći je od 30. Znatni su gubici židovskih trgovaca u Damasku. Podanici stranih država stavili su preko svojih konzula zahtjev za odštetom. Postoji bojazan da će židovska općina morati sabrati velik dio iznosa na ime kontribucije koju je francuska vlast nametnula Damasku, a koji iznosi 100.000 funti.

O RADNIČKOJ ORGANIZACIJI U PALESTINI

U uredu za Aliju kod opće židovske radničke organizacije (Histadrut Klalit) uneseno je u septembru u spisak članova oko 1500 ljudi. Od toga je 977 otišlo u kolonije, 20 u Jerusolim, 225 uneseno je u radnom uredu, a 256 obrtnika organiziralo se u raznim strukovnim organizacijama. Od obrt. bilo je 58 drvarskih radnika, 45 metalurški i 40 radnika tekstilne struke. Merkaz Alija Histadruta izdao je tačan izvještaj iz kojega vadi-mo ova data:

Od 40.000 židovskih stanovnika u Tel Avivu i Jafi 10.000 su radnici; od toga radi 5000 u raznim granama gradjevinarstva; od ostalih 5000 radi 2000 u raznim industrijskim poduzećima, u industriji odjeće radi 1500 ljudi; namještenika, slugu, učitelja itd. imade takodjer 1500. Medju gradjevinarskim radnicima ima 60 grupa sa kojih 1.000 radnika, koji preuzimaju u akord radove kod Solel Bonea ili privatnih poduzetnika. U Hajfi ima 2500 židovskih radnika, a od tih je 2150 organizirano u Histadrutu. Oni se dijele ovako: 500 rade kao stalni radnici u raznim tvornicama, 1100 kod željeznice i raznih obrtnih poduzeća, 800 ih je uposlono kod gradnja i sličnih struka, a 100 radnika vrši ostale razne radove. U Jerusolimu imade 3 do 4000 radnika, a od njih je 1500 organizirano u Histadrutu. 600 od tih radnika uposlono je kod gradnja i sličnih poslova. U Afule, novom gradu Emek Jezreela započinju sada radovi. Ondje radi oko 4500 radnika, članova Histadruta. Ukupni broj radnika u većim gradovima Palestine dijeli se otprilike ovako:

Radnici	Članovi Histadruta
Jafa — Tel-Aviv	10.000 7000
Hajfa	2500 2200
Jerusolim	5000 1500
Tiberias	300 120
Afule	450 450

Uopće se sada već može konstatovati, da nema mnogo nade da će u zimi biti više mogućnosti uposlenja u gradovima. Naprotiv su znatne mogućnosti uposlenja u velikim kolonijama u Judeji i Samariji. Svuda se zasadjuju velike površine, mnogo se novih kuća gradi, obraduju se nove površine zemljišta, popravljaju se stare kuće. Važno je da se nadje velik broj radnika, koji su spremni da idu u kolonije, jer bi inače — ne iskoriste li se ove prilike — opet mogla da nastupi opasnost nezaposlenosti. Jednako će ove zime ja-mačno započeti veliki radovi u Emek Jezreelu i Emek Ako i to isušivanja i ameliorizacije tla.

Cijonistička plaketa za princa od Walesa.

Cijonistička federacija u Buenos Airesu predala je princu od Walesa zlatnu plaketu sa hebrejskim napisom kao znak hvale za »historičku deklaraciju, koju je izdala britanska vlada u korist židovske nacionalne domaje«.

(Ziko).

Još nijesmo namaknuli dovoljnu svotu za Halučku Farmu!

Dadu li svi bez obzira na raniji doprinos odmah barem

50 dinara, dostigli smo potrebnu svotu.

IZBORI U ČEHOSLOVAČKOJ.

15. novembra provest će se u Čehoslovačkoj izbori za parlamenat i senat. Židovi Čehoslovačke nastupaju i u tim izborima samostalno. Do pred neko vrijeme bili su što se izbora u parlamenat tiče razdijeljeni u dvije stranke: »Jüdische Partei« i »Jüdische Wirtschaftspartei«. Prvu stranku vode u glavnom cionisti, a na čelu joj je dr. Ludvig Singer, a najagilniji čovjek druge stranke jest njen glavni kandidat dr. Markus Ungar, vrstan izborni agitator. »Jüdische Partei« bez sumnje je jača pa je izgledalo da »Jüdische Wirtschaftspartei« nastupa zasebno ili iz prkosa ili za volju ljudi, koji hoće da budu kandidati. Medjutim je uspjelo, da se obje stranke nakraju slože pa je osiguran zajednički istup. Računa se da bi Židovi Čehoslovačke mogli da dobiju dva mandata.

U Pragu su nosioci listina dr. Ludvig Singer, i Emil Rosenberg (Prag se dijeli na dva izborna kotara). U izbornom kotaru Laun nosilac je listine dr. Emil Margulies. U Karlovim Varyma nosioc je listine dr. Felix Seidemann.

Težište što se tiče židovske stranke leži u Potkarpatskoj Rusiji, gdje je židovski živalj kompaktan pa se očekuje njegovo živo učešće u izborima. Normalno je dakako da prije izbora gotovo sve stranke, ako ne baziraju baš na antisemitskom programu kao osnovici svojoj, mame kojekako židovske izbornike. Njemački socijalni demokrati u Čehoslovačkoj i Česki socijalni demokrati, pa šta više i Kramaržovi nacijonalisti zovu Židove k sebi raznim obećanjima pogodnosti koje će za njih izraditi u parlamentu. Upravo se smiješno doimlje mađarska stranka koja zove Židove govoreći da ona jedina ima punoga shvatanja za potrebe židovskoga živilja.

Čehoslovački izborni red forsira velike stranke, a malim strankama vanredno otešćava uspjeh u izborima. Prema broju židovskoga pučanstva u Čehoslovačkoj Židovska stranka i ujedinjena ne može da se vrsta među velike stranke. Potrebno je zbog toga maksimalno učestvovanje njenih pristaša u izborima. Pa i ako »Jüdische Wirtschaftspartei« nije jaka brojem svojih pristaša ipak je trebalo udesiti zajednički istup, koji je konačno i odlučan. Radi se o glasu svakoga izbornika, pa bi i najmanji broj glasova za jednu stranku značio podjednako neuspjeh za obadvije stranke. U prošlim izborima nijesu Židovi u Čehoslovačkoj dobili nijedan mandat upravo zbog toga što su rascijepkani pošli u izbore.

U izborima učestvuje 29 stranaka s 5118 kandidata.

4000 useljenika u mjesecu oktobru.

Prema privremenom iskazu uselilo se u Palestinu tečajem mjeseca oktobra 4000 židovskih imigranata, (U septembru ušlo je u Zemlju 3609, a u augustu 3696 Židova). (Ziko).

O sveučilišnoj i nacijonalnoj biblioteci u Jerusolimu
Židovska nacijonalna biblioteka u Jerusolimu primila je 77 sanduka knjiga t. j. nekoliko hiljada svezaka, što su ih pod vodstvom prof. Loewea sabrala udruženja prijatelja Hebrejskoga Univerzitetu. Pošiljka sadržaje zaklade i ostavštine, među ostalim medicinska djela pokojnoga tajnoga savjetnika dr. Landaua, zbirku umjetničko historičkih djela, i djela koja su zapisali biblioteci Salomon Rosenbloom iz Pittsburgha, Simon Strauss, Heppner i drugi. Isto tako imade u toj pošiljci duplikata, koje je darovala židovska općina u Berlinu. Ovom pošiljkom naročito su obogaćeni biblijski, orijentalistički i umjetničko historički odjeli biblioteke.

Umro šef rentgenološkoga odijeljenja Hadase u Jerusolimu, dr. Freud.

Pred nekoliko dana preminuo je u Jerusolimu u 53 godini života dr. Freud zaslužni šef rentgenološkoga odijeljenja zdravstvene organizacije Hadase. (Ziko).

IZ JUGOSLAVIJE

PITANJE SVETKOVANJA SUBOTE U SARAJEVU.

Pitanje o mogućnosti svetkovanja šabata, koju sprečava poznata naredba sarajevskoga Velikog Župana o prisilnom svetkovanju nedjelje, još uvijek čini centar interesa sarajevskoga židovstva. Naredba je još uvijek na snazi, a da zlo bude gore, porodilo se sada spor oko pitanja akcije sarajevskoga židovstva, da se ukinu ta naredba.

Do sada su oni Jevreji, koji su šabatom zatvarali svoje radnje, mogli da ih drže otvorenima u nedjelju. Istu su povlasticu uživali i muslimani. Naredba Velikoga Župana sili dakle te ljude, kojih među sarajevskim Jevrejima imade mnogo, da svetkuju dva dana u jednoj sedmici. Jevrejska vjeroispovjedna opština sefardskog obreda odmah je intervenirala kod Velikog Župana, da se odredba ukinu — ali bez uspjeha. Nakon toga održan je njenom inicijativom protestni zbor svih sarajevskih Jevreja u dvorištu velikoga hrama, gdje je prihvaćena rezolucija, kojom se izražava oštar protest protiv odredbe Velikoga Župana. Sefardska opština odaslala je sutradan u Beograd svoju delegaciju, da ishodi kod vlade ukinuće odredbe. Tu su delegaciju sačinjavali gg. nadrabin dr. Moric Levi, predsjednik same opštine Avram Majer Altarac i dr. Braca Poljokan. Ministar socijalne politike gosp. Simonović nije delegaciji dao decideranu izjavu ni o potvrdi, a ni o ukinuću odredbe velikoga župana, nego je na intervenciju te komisije pristao, da se o tom pitanju održi u Sarajevu naročita anketa. Anketa je u Sarajevu počela raditi i u njoj sudjeluje ista ta delegacija.

Tim se pitanjima nijesu bavila samo obadva sarajevska jevrejska lista, nego je o njima pisala i ostala sarajevska štampa. »Narodna Židovska Svijest« počela je u svom broju od 30. oktobra oštro kritikovati rad delegacije, nakon što je u jednoj notici u broju od 23. oktobra javila, da su sva nastojanja delegacije, da se ukinu naredba Velikoga Župana, ostala bezuspješna i da je ministar za socijalnu politiku odobrio naredbu Velikoga Župana. U pisanju »Narodne Židovske Svijesti« ne vidi se, zašto ona s toliko oštine napada delegaciju i govori o njenoj nekompetenciji, da radi išta drugo, nakon što je obavila intervenciju kod ministarstva i zbog čega upravlja tolike prigovore na adresu Jevrejske vjer. opštine sefardskoga obreda. Moramo priznati, da nijesmo upućeni u sve faze ove stvari u pitanju šabata, i ako smo budno pratili pisanje sve štampe o tom. Isto nam tako nije poznato, kako se je desilo, da samo jedna — i ako veća — sarajevska općina

ovdje nastupa. Držimo tek, da ne može doprinijeti uspjehu način pisanja »Narodne Židovske Svijesti«, pa makar bio taj oštar ton u Sarajevu i uobičajen. Svaka-ko žalimo, što je ovako ozbiljno pitanje, kao što je mogućnost svetkovanja šabata, urodilo opet jednim sporom, u koji je sad, eto, uvučena i jedna ugledna vjeroispovjedna općina.

Jevrejska vjeroispovjedna opština sefardskog obreda odgovorila je u »Jevrejskom Životu« od 6. novembra na navode »Narodne Židovske Svijesti«; na taj odgovor »Narodna Židovska Svijest« žurnalističkim je umijećem stigla da odgovori takodjer u svom broju od 6. novembra.

PROSLAVA OBLJETNICE BALFOUROVE DEKLARACIJE U ZAGREBU.

Govorgdje Estere Vig.

Žid. Nacijonalno Društvo u Zagrebu priredilo je u nedjelju dne 7. o. mj. proslavu osme obljetnice Balfourove deklaracije. Na tu je proslavu pozvalo to društvo odličnu govornicu gospodju Esteru Vig predsjednicu ženske Pro-Palestina Sekcije u Novom Sadu, da održi svečani govor. Gospodja se tome pozivu odazvala, pa je na proslavi, koja se održala u dupkom punoj vijećnici bogoštovne općine u svom svečanom govoru uspjelo povezala značaj izdanja Balfourove deklaracije sa zadaćama žene u pokretu za izgradnju Zemlje i obnovu naroda.

Na početku svečane večeri, koju je otvorio potpredsjednik Žid. Nac. Društva, gosp. Eugen Berl, ponajprije je zagrebački kantor gosp. Weismann otpjevao s mnogo uspjeha uz pratnju harmonija vlastitu kompoziciju na tekst »Beal jede avodeha« i pjesmu »Eli, Eli...«. Gosp. Weismann voli punu kantilenu, pa je ona i u pjesmi »Eli, Eli...« zavlđala na račun recitativnog momenta. Nakon otpjevanih pjesama nagradjen je g. Weismann jakim pljeskom i odobravanjem.

Iza toga uzela je riječ gdja Estera Vig, da održi svečano slovo.

Govornica se, reče u uvodu, rado odazvala pozivu da dodje u Zagreb iz daleke Vojvodine, to više, što instinktivno osjeća, da i židovske žene imadu da progovore koju riječ u velikom našem obnovnom djelu. Hoće da ovom zgodom iznese nekoliko misli o ulozi židovske žene oko izgradnje naše nacijonalne domaje. Židovske žene čeka teška zadaća, ako hoće da ostvaruju san ne samo svojih muževa, nego san predaka naših, san cjelokupnog naroda.

Krivnja, što žene ne učestvuju još onako živo u pokretu, kako bi to trebalo, jest i na ženama samima. Specijalno su malo vidjene žene u cionističkom pokretu u našoj državi. One nisu, možda i radi diferencijacije mentaliteta organizovane u palestinoцентриčka udruženja, nego uzimaju učešća u raznim kulturno - ekonomskim udruženjima. I ta su nastojanja hvalevrijedna i plemenita. Ali žene moraju da stupe u ono dobrotvorno društvo, koje radi ne na poboljšanju jednoga čovjeka i desetero sirota, nego na restauriranju čitavoga naroda, koji je vjekovima bio mučen i proganjan. Žene moraju da unapređuju ideje naših otaca za povratkom u Erec Jisrael i da oduševljavaju one, koji su pozvani za naše vodje. Djecu moraju odgajati za izgradnju našega svetoga doma. Moraju svom snagom pregnuti, da pokažu svijetu, da mogu odgovoriti zadaći postavljenoj Balfourovom deklaracijom kao riješenjem peticije svega židovskog naroda.

Osam je godina minulo otkada je izdana Balfourova deklaracija. Talas oduševljenja obuzeo je onda židovsku dušu i židovske mase. Došao je čas da se jače no prije predje od teorije na praksu.

Velikanu našem Herzlu nije bilo dano da doživi ovu tačku svoje velike žive pripovijetke.

Ovim događajem počinje novi odsjek, nova zbilja. Prve trupe naših najboljih među najboljima prokrčuju u Palestini stazu nastajnim generacijama. Ostali smo u pozadini prema njima, ali ne da promatramo, nego da koncentrišemo naše sile i radimo da dokraja provedemo naše zahtjeve potvrđene Balfourvom deklaracijom. Oduševljenje se polako sleglo, ostala je suha zbilja, trezvena ozbiljnost. Osam godina je prošlo. Osam godina gradimo. Nijesmo umorni, ne smijemo sustati. Ne smijemo dozvoliti, da se nevrjeme ušulja u našu kuću, mi joj moramo dozidati i krov. I kad bude djelo dovršeno, pa će na nju moći da se stavi zlatnim pismenima napis naše domaie, moći ćemo da sjednemo mirno u naslonjač galuša i da reknemo: »stvorili smo«.

Dotle ne mirujemo, a dotle ne miruju ni židovske žene, jer žele da budu dostojne kćeri svojih pramajki. I one moraju da dokažu te su svjesne odgovornosti, koju snosi sadašnja generacija židovskoga naroda.

Na koncu svoga govora poziva govornica žene, da se organizuju, da prihvate barjak naše nacije dajući snagu svoju i polet radu za izgradnju domaie. Samo na taj način udovoljit će zadaćama, koje su postavljene židovskim ženama, samo će ovako steći puno pravo da jasno i s oduševljenjem reknu: »Ja sam Židovka«.

Živo odobravanje svih slušatelja popratilo je završne riječi gospodje Vig. Šteta je, što priredjivačima ove proslave nije uspjelo da skupe i širi krug zagrebačkih gospodja, nego što se je bio sabrao, da čuje uvjerljive riječi ove naše odlične pobornice cionističkoga rada među židovskim ženama.

Želimo da gospodja Vig opet doskora posjeti Zagreb i da svojim djelovanjem pomogne cionističko aktiviranje zagrebačkih židovskih gospodja.

POGREB JEHUDE JOSEFA BRANDEISA.

U ponedjeljak, dne 3. o. mj. sahranjen je u Novome Sadu uz brojno učešće cjelokupnog građanstva poznati cionistički radnik, Jehuda Josef Brandeis. Nakon obavljenoga vjerskoga ceremonijala prikazao je u vanredno lijepom govoru nadrabin dr. Kiš vrline pokojnika, a naročito njegovu predanost židovskoj tradiciji i obnovnome pokretu. Dr. Lustig oprašta se od pokojnika u ime novosadske bogoštovne općine, čiji je odbornik pokojnik bio. U ime Saveza Cijonista dr. Singer crta rad bivšega člana Sveukupnoga Odbora te zasluge, koje je pokojnik stekao za razvitak cionističke ideje u Vojvodini. U toplom govoru izražuje dr. Sattler u ime novosadskog nacionalnog društva pokojniku hvalu za njegov neumorni trud oko širenja cionističke ideje. Dr. Handler u ime »Ivrije« prikazao je djelovanje pokojnika, kome će svi sačuvati trajnu uspomenu.

Tajnik Keren Kajemeta dr. Singer u Beogradu, Novom Sadu i Zemunu. Tajnik Uprave KKL za Jugoslaviju dr. Alfred Singer, nalazi se već odulje vrijeme na putu, da obidje neka veća mjesta u svrhu ojačanja i sistematiziranja rada za KKL i cionističkoga rada uopće. Ponajprije je dr. Singer posjetio Novi Sad, da za vremena stigne kao zastupnik Saveza Cijonista na pogreb blagopokojnoga J. J. Brandeis-a. Tu je održao nekoliko konferencija sa vidjenijim ličnostima i raznim institucijama. Novi Sad obećaje lijepi rad u ovoj godini, u kojoj imade da za KKL namakne znatno povećani kontigent. Iz Novoga Sada pošao je dr. Singer u Beograd, gdje je prisustvovao sjednici Kuratorija Keren Hajesoda za Kraljevinu SHS, održao konferencije u stvari akcije za Halučku Farmu, rada za KKL i ostalih grana cionističkoga rada. Beogradjani su sa pripravnošću preuzeli na se da namaknu propisani im kontigent za KKL pa su štaviše i sami uvećali taj kontigent za 10.000 dinara. Iza Beograda posjetio je tajnik KKL Zemun, da podigne rad za Keren i da pomogne reorganizaciju i ojačanje Mjesne Cionističke Organizacije. Dr. Singer vraća se preko Rume i Mitrovice u Zagreb.

Proslava obljetnice Balfourove deklaracije u Skoplju. U Skoplju je svečano proslavljena obljetnica Balfourove deklaracije. U dupkom punoj sinagogi održao je lijep svečani govor na španjolskom jeziku g. Izak Koen objasnivši značaj ove deklaracije. Gosp. Josef Behar, kao ravnatelj židovske osnovne škole naredio je, te je i školska mladež prisustvovala toj lijepoj slavi, da čuje, za što se toga dana raduje svaki cionista i Židov.

Emilija Hirschl.

U Zagrebu je preminula gosp. Emilija Hirschl majka našega sumišljenika i bivšega predsjednika zagrebačkog Makabija, dr. Hinka Hirschla. Našemu sumišljeniku neka je ovime izrečeno naše saučesće, a pokojnici neka je laka zemlja. Zihrona livraha!

OSNUTAK ŽID. PJEV. DRUŠTVA U NOVOJ GRADIŠKI.

Pred kratko vrijeme dovršena je novogradnja hrama u Novoj Gradiški, pa je omladina ponukana potrebom jednog pjevačkog sinagogalnog društva osnovala Židovsko Pjevačko Društvo. Svrha je društvu osim pjevanja u hramu i gajenje židovske narodne muzike, pa ima nade da će se uslijed toga pojačati interes za opće, a napose za židovske narodne stvari. Novoosnovano društvo prikupilo je 30 aktivnih članova, koji redovito dolaze na pokuse, što je osobito lijep uspjeh s obzirom na to, što u Novoj Gradiški imade samo 30 žid. obitelji. Zbor već marljivo vježba sinagogalne vježbe, a uskoro će početi da uči i židovsko-narodne. Prvi nastup zbora bit će na Hanuku.

*

Sa radošću donášamo ovu vijest, pa ponovno naglašujemo važnost i potrebu osnivanja žid. pjev. društava po našim mjestima, velikim i malima, jer je i to jedna mogućnost oživljenja židovskog društvenog rada i života.

Zaručeni. U Novom Sadu zaručila se gđjica Ibojka Vig, kći uvažene naše sumišljenice i predsjednice ženske Pro-Palestina sekcije, gospodje Estere Vig sa gospodinom ing. Šandorom Weltmanom. Srdačno čestitamo!

VIJESTI IZ BRODA.

Mjesna Cionistička Organizacija održala je dne 1. novembra o. g. svoju redovitu glavnu skupštinu, na kojoj je izabran ovaj novi odbor:

Predsjednik: g. dir. Rudolf Fuchs; potpredsjednik: g. ing. Adolf Löwy; tajnik: g. dr. Žiga Fromer; blagajnik: g. Dragutin Mahler; povjerenik za Keren Kajemet: gđjica Nelly Kohn; Odbornici: gg. Ignjat Sidon, Marko Hirsch, Hugo Mahler, Julio Engl, M. Gottlieb.

Tom prilikom oprostio se je od brodjanskih cionista dosadašnji predsjednik g. dr. Avram Werber, koji se stalno preselio u Beograd.

Mi žalimo njegov gubitak za Brod, u kojem gubimo odličnog suradnika i prijatelja, ali smo uvjereni, da će naš vrijedni sumišljenik u Beogradu nastaviti svoje korisno djelovanje, možda još u većem opsegu, — a to će biti za nas zadovoljština.

Kod predstojnika naše općine g. dra. Josipa Abramovića, koji je slavio dvostruku slavu, Hosen-Maftir i Barmicva svoga sina, bila je 31. oktobra priredjena večera za čitavu općinu. Tom prilikom, a inicijativom našeg vrlo sumišljenika i odbornika M. C. O. g. Ignjata Sidona, udaren je temelj kamena za gradnju Židovskoga doma u Brodu.

Sabrano je na licu mjesta Din. 15.000. Predstojnik g. dr. Abramović preuzeo je na sebe, da će djelovati u smjeru, da se ovaj prijedlog privede u djelo. Istaknuo je, da je glavna smjernica ove akcije, da se našoj omladini pruže podesne prostorije, gdje će moći valjano da radi oko svoje duševne i fizičke odgoje. Židovi grada Broda pozdravili su ovu ideju velikim oduševljenjem i uvjereni smo, da ćemo doskora imati svoj dom.

Na svojoj konferenciji u nedjelju dne 1. novembra o. g. zaključili su Židovi grada Broda, da za komunalne izbore u gradu koji će se održati dne 29. novembra postave svoju listinu, a na čelo iste predstojnika općine g. dra. Josipa Abramovića.

Kod tih izbora dobit ćemo bezuvjetno 2 mandata.

Službena saopćenja

UPOZORENJE.

U posljednje vrijeme dešava se često, da u razna mjesta dolaze pojedinci ili grupe, što se nazivaju halucima ili uopće emigrantima za Palestinu, pa sabiru za se sredstva za put. Budući da svi redovni emigranti za Palestinu moraju da imadu uredjeni pasoš i legitimaciju Palestinskih

Ureda, upozoravamo sve židovsko građanstvo, da svakoga pojedinca koji se izdaje za haluca ili uopće emigranta za Palestinu uputi na Palestinski Ured Saveza Cijonista u Zagrebu, koji će riješiti svaki pojedini slučaj.

Ako nema naročitu legitimaciju od ovoga ureda, da putuje Jugoslavijom za Palestinu ili iz Palestine natrag, imade mu se uskratiti svaka potpora.

Upozoravamo opetovano, da se svakoga, koji se izdaje za haluca uputi izravno ovome uredu i da se ne nasjeda ljudima, koji izrabljuju to ime.

IZ PALESTINSKOGA UREDA.

U nadopunjenju naše obavijesti u prošlom broju »Židova« o tome, da je Jugoslaviji dodijeljeno 5 useljeničkih radničkih certifikata za vrijeme od 1. oktobra 1925. do 1. marta 1926. saopćujemo, da se ti certifikati odnose na kategoriju radnika bez struke.

Dopuna izvještaja o Saveznom Vijeću.

U izvještaju o Saveznom Vijeću, objelodanjenom u br. 45.—47. »Židova« treba na strani 7. uz izvješće nadzornoga odbora, koje je u plenumu pročitao gospodin David Spitzer, dodati, da je član toga odbora, gosp. Avram Koen (Beograd) nakon toga izvješća stavio primjedbu, da on ne može u toj stvari da dae svoj sud, jer nije imao prilike da kontrolira podatke o radu Kuratorijuma Keren Hajesoda, a iz razloga što naročito izabrana komisija za Keren Hajesod ima da izvrši tu dužnost i da podnese izvještaj Vijeću.

Nadalje valja nadopuniti izvještaj o na tom Vijeću izabranom Saveznom Odboru time, što je za člana Saveznoga Odbora izabran i gospodin M. Mašijah (Skoplje), čije je ime pomutnjom izostalo u cjelokupnom izvještaju.

Konstituiranje Kuratorijuma Keren Hajesoda za Kraljevinu SHS. Na sjednici od 7. o. mj. konstituirao se novi Kuratorij Keren Hajesoda za Kraljevinu SHS kako slijedi: predsjednik dr. David Alkala, potpredsjednik dr. Fridrih Pops, glavni blagajnik i upravitelj Lazar Avramović, sekretar Avram Koen, članovi dr. David Albala i dr. Solomon Alkala.

IZ SJEDNICE RADNOG ODBORA.

U svojoj sjednici od 11. nov. 1925. Radni je Odbor raspravljao o modalitetima prenosa Uprave Keren Hajesoda za Jugoslaviju u Beograd. U tom smislu je i saopštenje novoizabrane Uprave o njenom konstituisanju.

Dopisi dra. Singera sa njegova agitaciona puta u Zemunu, Beogradu i Novome Sadu uzimlju se na znanje. Raspravljano je zatim o kuratoriju K. K. kao i o intenzivnijoj akciji na Hanuku, u kojoj treba da se namakne sav zaostali dio dosadanjeg kontingenta.

U stvari akcije za univerzitetsku biblioteku u Jerusolimu zaključeno je da se R. O. obrati Jugoslavenskoj Akademiji u Zagrebu, Kr. Srpskoj Akademiji nauka u Beogradu i Orijentalnom Muzeju u Sarajevu, sve u stvari njihovih edicija, koje bi bile za biblioteku od interesa.

Glede jubileja Histadrut Haklilit, koji pada početkom decembra, zaključeno je pozvati mjesne organizacije, da taj jubilej proslave, a i u »Židovu« posvetit će se tom jubileju jedan dio.

Ispravak. U proglasu vodstva Saveza Cijonista u prošleme broju potkrala nam se na kraju sedmoga odsječka nemila pogriješka time, što je u posljednjoj rečenici toga odsječka ispala riječca »ne«. Ta rečenica ispravno glasi ovako: »Tu će tre-

bati da se počne raditi iznova: da se u rad za te Fondove uvede metod i sistem, izradjen u tančine do komesarijata tih Fondova u svakome mestu. Ima li drugi način, da svaki pojedinac može da reklamira svoje pravo na Palestinu, i onda ako ne ode onamo?»

Iz zagrebačkih društava

Židovsko Narodno Društvo u Zagrebu.

U smislu društvenih pravila sazivamo redovitu glavnu skupštinu za dan 26. novembra 1925. u 1/2 9 sati u večer u vijećnici Židovske bogoštovne općine sa slijedećim dnevnim redom:

1. Izvještaj upravnog odbora (tajnika, blagajnika i dr.).

2. Izvještaj nadzornog odbora.

3. Podijeljenje odrješnice upravnom i nadzornom odboru.

4. Izbor novog upravnog i nadzornog odbora.

5. Eventualija.

Odbor Židovskog Narodnog Duštva:

Eugen Berl v. r., Dr. Neuberger v. r.,
potpredsjednik. tajnik.

HUG — IVRI.

Slijedeći sastanak Hug - Ivrija održat će se u utorak 17. o. mj. u 8.15 na večer.

Iz Židovskog Omladinskog Kola. U nedjelju dne 15. o. mj. održat će gosp. Lav Stern predavanje

o postanku i razvitku Svjetske Cijonističke Organizacije, a nedjelju iza toga, t. j. dne 22. o. mj. predavanje o razvitku cijonizma u Jugoslaviji i o Savezu Cijonista.

Sijelo počinje tačno u dva sata, a održaje se u Vijećnici bogoštovne općine. Upozoravaju se članovi da tačno dolaze na sva društvena sijela.

VJESNIK SAVEZA ŽIDOVSKIH OMLADINSKIH UDRUŽENJA.

Broj 9.

13. XI. 1925.

NAŠI DRUŠTVENI SASTANCI

Često je bilo o njima govora. Često se već reklo, da nas današnji sastanci ne mogu zadovoljiti. Uzrok je vrlo jednostavan: Svaki je pravi duševni i odgojni rad individualan; od pojedinca k pojedincu, u malim skupinama, zajednicama. Veliki skupovi, gdje se sastaju toliki i toliko različiti ljudi, priječe taj odgojni rad; u najboljem slučaju stvaraju psihozu mase, zanos, koji bukta onaj čas, da za časak ugasne; u malo goremu slučaju ti veliki sastanci bude u nas dosadu, odbijaju nas od društva. Zbog toga treba opet izreći staru spoznaju: Glavni društveni rad ne biva na tim sastancima. Odgaja se u grupama, kurzevima, ličnim kontaktom izmedju društvenoga vodstva i svakoga pojedinog člana. Odgaja se razgovorom, igrom, pjesmom, učenjem, čitanjem, preporučivanjem dobrih knjiga, zajedničkim radom. Odgaja se primjerom: vodje ima da vrše sve naše zahtjeve; da daju maaser života i vremena, ako nemaju novca; da im nijedan posao ne bude prenikaz, presitan, predosadan ili pretežak. Onda će i ostali društveni članovi pomalo postati isto tako odgovorni kao vodje njihove.

A sastanci? Zar nemaju vrijednosti? Imadu je i

imat će je svagdje tamo, gdje se i izvan društvenih sastanaka nešto radi. Ako kibuc Ahdut Hacofim, koja se i rodila iz nezadovoljstva starim metodama društvenoga rada i velikih sijela, čini redovne sastanke čitavoga kibuca, onda to vrijedi za svako društvo, gdje god imade nekoga rada i života, koji će se pokazati na tom velikom; skupnom sijelu.

Ako imade kurzeva, gdje se proučavaju naša pitanja; ako imade grupa, koje se zajedno odgajaju — onda će na sastancima biti života, jer će se slijevati u skupinu čitavo znanje i iskustvo, stečeno u pojedinim stanicama, da se opet vrati u njih i da im olakša rad. Time sastanak postaje smotra i poticaj, a to on jedino i može i mora da bude.

Još nešto treba: svijest, da pripadaš Savezu i svome društvu, jer ti je na srcu cilj Savezov, savezna ideja. Ta je pripadnost potrebna, da uopće smogneš interesa za razgovor i za saradnju s ostalim članovima, koji poput tebe pripadaju Savezu. Stoga moraš osjećati zaista saveznu ideju; moraš biti povezan s njome i moraš nastojati da je ostvariš koliko možeš.

Naš je cilj: hebrejska radna Palestina. Sve, što je postrani od toga cilja, samo je nužno zlo. Ono ima da se stavi u službu našem cilju ili će ostati postrance, a Savez će koračati bez njega ostvaranju ideje.

Stoga čitav naš rad, pa i društveni sastanci, mora da služe tome cilju. U središtu rada u grupama i na sastancima neka bude Palestina i odgoja za život u kvuci hebrejske radničke Palestine.

Predavanja i razgovori o tim temama; hebrejska pjesma; halučki ples; literarni prikazi toga života — to ima da bude sadržaj društvenih sastanaka, pa će oni onda biti dobri i privlačivi, jer će biti izričaj naših težnja, smotra našega rada i poticaj za nastavak stvarnja.

Vijesnik Povjereništva Židovskog narodnog fonda (Keren kajemet lejisrael)

Iskaz darova br. 2. za vrijeme od 22. oktobra do 5. novembra

Uzoran rad beogradskih radenika za KKL. Prigodom boravka tajnika Uprave KKL za Jugoslaviju g. dra. Singera u Beogradu tamošnji su sumišljenici dobrovoljno povisili propisani im povišeni kontingent za iznos od 10.000 dinara. Beogradsko je povjereništvo bilo u prošloj godini jedno od najboljih u radu. Ono hoće i ove igod. da predvodi ne samo u stvarnom rezultatu nego i u poticaju. Zato treba da se i sva druga povjereništva ugledaju u ovaj odličan čin beogradjana.

OPĆI DAROVI.

Stari Bečej: »Ivrija« prig. Simhat Tora za barjake D. 180, za prodane kalendare 250 430.—

Zenica: Samuel Trinki 20, Viktorija Trinki 20, Sara Pinto 10, Rifka Salom 10, Salamon Trinki 20. 80.—

Novisad: Za prodane kalendare 950, Oklada Schönberger-Klein 100, Dar Balint Kovač 250, Dar Izo Weiss, Budapest 50 1350.—

Beograd: Prilog Aron Eleazar 72.—

Zagreb: N. N. 5, Felix Baum 37.50, Zl. Hirschl 20, Riki Kohn 5, dr. A. Licht prig. smrti Jehude J. Brandeisa 100, dr. Beno Stein prig. smrti Jehude Josef Brandeisa 100, N. N. 5, oklada Lauš-Günsburg 100 372.50

Požega: Haas Mavro 50, Aleks. Heinrich 50, Jakob Roth 50, Leo Steiner 200, Josip Ungar 200, Ivo Brichta 100 650.—

Stari Bečej: Eugen Rosenberg 50, Franz Pillischer 20, Schik i Spitzer 16 86.—

Travnik: Za prodane kalendare 60.—

ŠKRABICE.

Alibunar: Emanuel Stein 100.—

Zenica: Rifka Altarac 10, Salamon Atijas 50, Eduard Drasinover 24, Salamon Gaon 3.50, Ludwig Krausz 101, Adolf Kvartler 13.25, Samuel Levi 15, Šandor Levi 12, Cili Levi 14.50, Avram Levi 8.25, Juda Montilja 37.50, Josef Montilja 7.25, Samuel Montilja 10.25, Rena Montilja 3.25, Moric Montilja 10.50, Elijas Ozmo 10, Benjamin Pinto 13, Samuel Papo 71.50, Josefina Schönwald 41.50, Moritz Salom 10, Ješua Salom 10, Salamon Salom 17, Zadik Salom 10, Lotti Schnapp 39.50, Salamon Trinki 17.50, Samuel Trinki 86, Rafael S. Trinki

7.50, Rafael I. Trinki 86, Rifka Trinki 20, Oto Weiss 57, Žid. Nac. Društvo 49.50, Hram 24 890.25

Novisad: Ispražnjenje škrabice u Belackva po g. Šandor Schlesingeru 115.—

Stari Bečej: Braća Balint 35, Andor Balint 5, Bernat Brandeis 12, Vilim Bačkai 53.25, Aleks. Bleier 32, Karla Berger 4.25, Jene Beck 10, Djördji Englsman 7, Ladislav Darvas 2.50, Gavro Darvas 10, dr. Lipot Feuer 14.50, Bela Feher 11, Ignac Fischer 9.50, dr. Aleks. Gabor 5.75, Josif Giskan 5.50, Braća Grünberger 15, Heinrich Gomboš 26.50, Desider Gutmann 30, Lipot Herzog 48.75, dr. Ludvig Havas 4, Vilim Holländer 10.50, Isidor Hubert 48.50, Bela Krausz 86.50 i 10.000 magj. kruna, Pavel Krausz 56, Bernat Horvat 20, Jakob Klein 4.25, Rudolf Klein 1.75, Aleks. Kertesz 2.25, Josip König 18, ud. L. Levai 10, dr. A. Nagy 20, Eta Neuberger 10, ud. M. Pillischer 10, Mihai Pillischer 7, Djula Roth 3.25, Jene Rosenberg 5, Ludvig Scheinberger 8, Franc Klein 10, Ibike Spitzer 8.25, Vilim Šnabel 3, Nandor Steiner 10, Aleks. Steiner 9.50, ud. dr. Josef Waldner 5, ud. Armin Wallfisch 3, Daniel Weinberger 10, Albert Weiss 2, Žiga Weiss 3, Ž. O. U. »Ivrija« 67.50, Ign. Eibenschütz 4, Roži Gomboš 10, dr. Oskar Kraus 10.50, Aleks. König 14.75, Samuel M. Rafael 9.50, ud. Karl Tenner 10, Iboljka Hubert 9, Eugen Klein 16.25, Ludvig Klein 36, Žid. bog. općina 5, Bela Kraus i drug 45, Elvira Borković, Srbobran 115 1074.75

Zagreb: Uprava KKL. 25.50

Požega: Zdenko Haas 106.—

Slatina: I. Kohn 28.75, Friedmann 87, A. Beck 30.25, Glück 15, M. Bröder 6, L. Willer 10.50, Spitzner 7.50, Alheim 16, H. Bauer 1.25, Singer 14.50, Ilija Weiser 111.50, Ferber 2.50, Wolmuth 10, Beck, Bukovica 43, Adolf Bröder 5 388.75

Zagreb: Jakov Müller 9.50, Elvira Rothmüller 60, Laura König 40, Simon Fuchs 14, Simon Seligmann 14.75, Jakob Weiss 12.25, Antun Blau 6 156.50

MASLINE.

Subotica: Lajos Bröder na ime Vilima Brödera Jichak Zew ben Simon 60.—

Stari Bečej: Ud. Armin Wallfisch na ime Armin Wallfisch Zwi ben Avrohom 90.—

Bjelovar: U gaj Slavka Fürsta daruju: Ignac Fürst 200, Stern Samojlo 50, Albin Fürst 50, Ing. Filip Rosenzweig 200, Stern Mladen 50, Makso Fürst 25, Zvonko Fürst 10 585.—

TORA DAROVI.

Ludbreg: Mirko Weinrebe 100, dr. Oto Spiegler 100 200.—

Subotica: Bez specifikacije 1255.30

Slatina: Aleks. Beck 200, Adolf Bröder 100, Beni Ferber 100, Žiga Heinrich 100, Isidor Kohn 50, Franjo Fleischhauer 25, Leopold Willer 25, Mikša Frank 5 605.—

Zenica: Samuel Trinki 100, Ješua Salom 20, Samuel Papo 25, Šandor Levi 20, Albert Salom 10, Leon Bartfeld 20, Slavko Schönwald 50, Arnold Krautblatt 20, Salamon Trinki 30, Rafael S. Trinki 30, Rafael Danon 10, Moritz Salom 10, Moritz Trinki 10, Samuel Levi 5 360.—

Zagreb: Alfred Bornstein 200, Jakob Hiršl 100, Žiga Schulhof 200, Šandor Pollak 100, Josip Hoffmann 500, A. Sißerschein 200, Slavoljub Deutsch 500, Herman Adler 300, Erich Rothmüller 50, Julio König 500, M. Marberger 100, Ljudevit Lion 50, Ernst Laub 100, Lavoslav Korvin 100, dr. M. Pollak 100, dr. Margulis 25, Lavoslav Spitzer 50, Eduard Stern 100, dr. B. Löwinger 200, Ernst Grünwald 200, dr. Oto Hirschl 300, Makso Majer 200, Mavro Adler 100, Pavao Bettheim 200, Josip Benvenisti 100, dr. D. Eisenstädter 250, Mavro Preis 100 4925.—

Zemun: Bela Sonnenberg 200, Jakob Čelibi 40, 240.—

Bjelovar: Mavro Ackermann 50, Rade Ackermann 50, Žiga Altmann 200, Josip Altmann 50, Vilim Hiršl, Grubišnoplje, 100, Lewisch Leo 25, Pollak Valent 50, Ferdo Švrjuga 200, Aladar Eckstein 50, Ljudevit Fuchs 25, Emil Kraut 25, Slavko Wolf 50, dr. L. Margulies 50, Prof. Jos. Semnic 15, prof. R. Šaj 15, Isidor Dorf 10 965.—

Travnik: Ha'im Papo 50.—

DAROVI ZEMLJE.

Stari Bečej: Sabiranje »Ivrija« prigodom 8-godišnjice Balfourove deklaracije; Nandor Steiner

100, gdja. Andor Balint 100, Maks Deutsch 100, Braća Balint 100, Schick i Spitzer 50, Klein i Horvat 50, dr. Aleks. Nagy 50, Isidor Hubert 40, Ljudevit Bleier 25, N. N. 20, N. N. 20, gdja. Josip König 20, Bernat Brandeis 20, N. N. 20, Maca Herczog 20, dr. Oskar Krausz 20, Pavel Krausz 20, Beške Herzog 20, dr. Lipot Feuer 10, Iboljka Hubert 10, Bela Feher 10, Desider Guttmann 10, Ljudevit Ferenci 10, Juliška Bleier 10, Terka Gomboš 10, Ladislav Schossberger 10, Gergelj Horvat 20, N. N. 5, Klari Feher 5, David Bleier 5 910.—

Travnik: Mjesečni doprinosi po 20 Din.: Sara I. Konforti, Sara M. Konforti, Tilda Salom, po 12 Din.: Klara Salom, Rifka Atijas, Rahela Konfort, po 10 Din.: Rifka Finci, Gracia Salom, Flora Salom, Bukica Montilja, Vida Levi, Rahela Atijaš, Estera Papo, Hana Salom, Maria Rozenzweig, Blanka Salom, Sara Salom, Luna Konfort, Hana Altarac, Sara Abinun, Estera Altarac, Sara Atijas, Flora Pinto, Klara Pinto, po 8 Din.: Jetty Schneetreppl, Toni Weiser, Flora Abinun, po 5 Din.: Berta Spiegel, po 4: Estera Alkalay, Rifka Fürsetzer, Dora Altarac 317.—

Zagreb: Sabrano na svečanosti Balfour deklaracije 1400.—

DAROVNA KNJIGA.

Beograd: Na Brit Mila sina Roze i Sare Šra-
jera 350, na Brit Mila sina Baruha Almuslino
114.50, na večeri Mike Baruh-Ruso 150, u kući D.
Rafajlović na prsten Ilije Ovadija i Sare Rafaj-
lović 260, na Minjan sina Jakova Koena sakup-
ljeno u kući Laze Avramovića 1820, na srebrnoj
svadbi Matilde i Josefa Alvi 564, na avel pok.
Isaka Demajo sabrano od raznih lica 300, na avel
pok. Moše Alfandari sak. od raznih lica 870
4428.50

Bjelovar: Sabrano na vjenčanju Hiršl-Perl 70,
prigodom vjenčanja Vjekoslave Hiršl-Aleksa Ber-
kes daruju: Lavoslav Hiršl 100, Mijo Wolfenfeld
100, Aleksandar Berkeš 100 370.—

Novisad: Na Brit Mila Oto Teichner u kući dr.
I. Schwarz daruju Felix Szüsz 100, dr. I. Kerekes
100, dr. J. Schwarz 100, Marton Schlossberger
100, Majer i Šandor Weltmann 100, Stein Mano
100, na Brit Mila u kući Ižo Gombos daruju Vilim
Locker 100, Ferenc Roth 100, Ižo Gombos 100,
Ižo Deutsch 100, W. Hai 100, Ferenc Schönberger
100, Istvan Gal 50, Režö Guttmann 100, Mihalj
Brodi 50, Jenö Bröder 100, Rezsö Wertheim 100,
prig. zaruka Ibi Vig-Šandor Weltmann daruju su-
pruzi Emil Vig 500 2100.—

Zemun: Sakupljeno na svatovima Zentai-Stei-
nitz u Staroj Pazovi: Armin Fischer, Senta 100,
Vilim Deutsch, Senta, 100, Soma Zentai, Subotica,
100, Leo Fischer, Titel 100. Razni zajedno 100
500.—

Požega: Na Brit Mila Rubena Adler u kući
Huge Adlera 1000.—

Križevci: Prig. vjenčanja Else Brenner i Josi-
pa Weber daruju: Josip Brenner 500, Koloman
Steiner 100, Žiga Weber 200, Jeni Schlesinger 100,
Josip Weber 100, Mičan Weber 100, Hugo Hein-
rich 20, Rudolf Weber 20, Križe Drag. 10, Ing.
Weber 10, Goldschmiedt 10, Stefa Stern 10, Hein-
rich 10, Zlata Steiner 10, Elvira Weber 10, Irena
Schlesinger 10, 1220.—

Virovitica: Prig. Barmicva Hinka Springera
daruju: Adolf Springer, Katica Springer, Erne-
stina Benedek, Filip Kraus, Janko Springer, Ka-
rolina Weiss, Hermann Strenger, Katica Streng-
er, Aleks. Kohn, Beška Stern, Selina Bing, Mi-
lan Bing 80; prig. proslave srebrnog pira Ado'fa
i Roze Bing daruju: Adolf Bing, Roza Bing, Bernat
Kraus, Paula Kraus, Jakob Krausz, Juliana
Kraus, Josip Benedek, Ernestina Benedek, Josip
Bialka, Minka Bialka, Gizela Hirschl, Josip Licht-
ner, Katica Lichtner, dr. H. E. Kaufmann, Adolf
Goldberger, Gizela Goldberger, Leop. Spitzner,
Selina Spitzner, Samuel Kraus, Jakob Ungar, Ka-
tica Ungar, Josip Schwarz, Ana Schwarz, Julio

Schwarz, Berta Schwarz, Leopold Fischer, Berta
Fischer, Josefina Kraus, Adolf Kraus, Zyonko Un-
gar, Katica Hochwald, Zlata Engel, Franjo Engel,
Olga Engel, Julio Bing, Julio Kraus, Selina Bing,
Milan Bing, Elza Bing, Milan Feldmann, Janka
Springer, Adolf Springer, Katica Springer, Viktor
Goldberger, Aleksander Goldberger 335.50 415.50

HERZL-AKCIJA.

Zagreb: Sabrali članovi »Kola«: David Te-
mes 105, Ljuba Stein 170, Slava Gewölb 75, Nada
Spiegler 50, E. Rosenbaum 125, Oto Hiršl 125,
Fritz Fröhlich 70, Nada Hirsch 25, Ruža Stein 115,
Alfons Herzog 50 910.—

Subotica: 347.50

**OLGA NEUMANN rođj. ROSENBERG
ADOLF NEUMANN**

vjenčani.

Vukovar

Brod n. S.

U novembru 1925.

Uprava »Židova« traži

AKVIZITERA ZA ANONSE

za Zagreb uz dobre uvjete.

Reflektanti neka se jave i upravi, Ilica
31, III. kat, dnevno između 10 do 12 sati
i od 4—6 sati.

Natječaj.

Židovska bogoštovna općina u Daru-
varu traži sa nastupom odmah

kantora

koji je ujedno šohet ubodek i po mo-
gućnosti vjeroučitelj i moel. Plaća po do-
govoru.

Ponude obložene svjedodžbama dosa-
danjeg djelovanja imadu se upraviti na
potpisano predsjedništvo.

Žid. bogoštovna općina u Daruvaru.

Josip Jolzer, predsjednik.

ODGOJITELJICA,

koja poučava hebrejski i odgaja u je-
vrejskom duhu, koja zna perfektno hrvat-
ski, poučava njemački, dobije svu opskrbu
i dobar honorar. Reflektanti neka se jave
na adresu Cila Altarac, Sarajevo, Sala-
monova palača III.

כשר

Restauracija „KARMEĻ“

u prostorijama prijašnje restauracije 'Andžela,
Petrijska ulica 26.

Solidna i dobra podvorba, vazda svježja i dobra
kuhinja.

Abonenti dobivaju popust.

Za obilnu posjetu moli

Restauracija „KARMEĻ“

ZASTUPNIKA

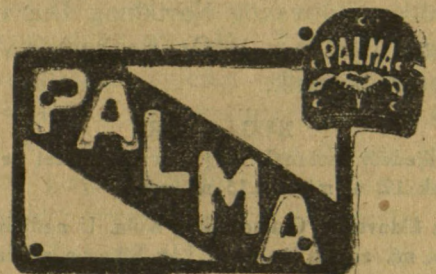
za Jugoslaviju traži tvornica svile i
svilenih talitot, Mar Delfiner, Tel Aviv
Ponude na: Max Delfiner, Silk factory,
Tel Aviv, Palestine.

„M A C H E R“

Agentura za prodaju kuća i zemljišta.
Berislavićeva 4. - ZAGREB - Telefon 16-67.

Industrijalci, Banke-Bankari, Dioničarska društva,
Amerikanci, advokati, lekari, senzali, trgovci, ve-
liki i mali posjednici najprije, najlakše, najbrže,
najjeftinije, najuspješnije možete kupiti-prodati
kuće, vile, vinograde, gradilišta zemljišta, vele-
posjede, ako se obratite na opšte sa svog dobrog
glasa poznatu koncesioniranu i sudbeno proto-
koliranu tvrtku „M A C H E R“

Nosite radi njihovih
mnogih prednosti

Kaučuk pete i potplate.

STAKLANA

BRAĆA GROSS

ILICA 84. Z A G R E B Telefon 12-27.

Veletrgovina stakla porculana i kuhinjskog
pribora.

Najjeftinije vrelo za nabavu:

Svih vrsti stakla
Porculana
Svjetiljaka
Ogledala
Okvira
Staklenih ploča
Raznog kuhinjskog pribora

NA MALO I VELIKO

Najveći izbor letvica za okvire.

Vlastita radiona okvira za slike i ogledala.

כשר

KUNEROL

dobiva se opet.

Narudžbe prima zastupnik

NORBERT WEISS

Berislavićeva ul. 8.

Brzjavni: NORBERTIS.

Telefon 733.

P A M U K

sve vrsti i
u svim brojevima

Žuti — bijeli — farbani

A. ROMANO

ZAGREB,

Boškovićeua ulica broj 15

Brzjavni: DIANA Telefon broj 23-66

M O L I N O

žutica platno

šifoni

vata (za poplune)